

Son günlər incəsənəti aləmində baş verən önəmli hadisələrdən biri də "Azərbaycan Atabəyləri" filiminin premyerası oldu. Azərbaycan Televiziyası, "Şahdağ-film" və Türkiyənin "İkinciYeni Film" prodüser şirkətlərinin birgə istehsalı olan bu bədii-sənədli filmin ərşəyə gəlməsi milli kinematoqrafiyamızın salnaməsinə qızıl hərflərlə yazıldı və düşünürəm ki, bütün türk dünyasında böyük əks-səda yaradacaq.

Ümumiyyətlə, Azərbaycanda tarixi kinonun ənənəsi güclü və zəngin deyil. İstər keçmiş Sovet dövründə, istərsə də müstəqillik əldə etdiyimiz gündən bəri hesablasaq, barmaqla sayılacaq tarixi filmlər çəkilib ki, bunların da əksəriyyəti bədii-estetik, dramaturji, ssenari, eləcə də, rejissor və aktyor işi baxımından uğursuzdur.

Ümumiyyətlə, erkən Orta Əsrlər Azərbaycan mədəniyyəti, yaşayış tərzini kinolarımızda demək olar ki, öz əksini tapmayıb.

Bu günə qədər Atabəylər dövləti milli kinematoqrafiyamızın diqqətindən kənar qalıb. Lakin çox əhəmiyyətli olan və xüsusilə Səlcuqlar dövründə bu coğrafiyaya bu qədər tarixi şəxsiyyətlərin bəyaz pərdəyə çıxması baxımından "Azərbaycan Atabəyləri" filiminin kinematoqrafiyamızda mövcudluğu böyük önəm daşıyır.

Həmin dövrlə bağlı yeganə "Nizami" fil-

"Azərbaycan Atabəyləri" keçmişdən gələcəyə vizual avanqard

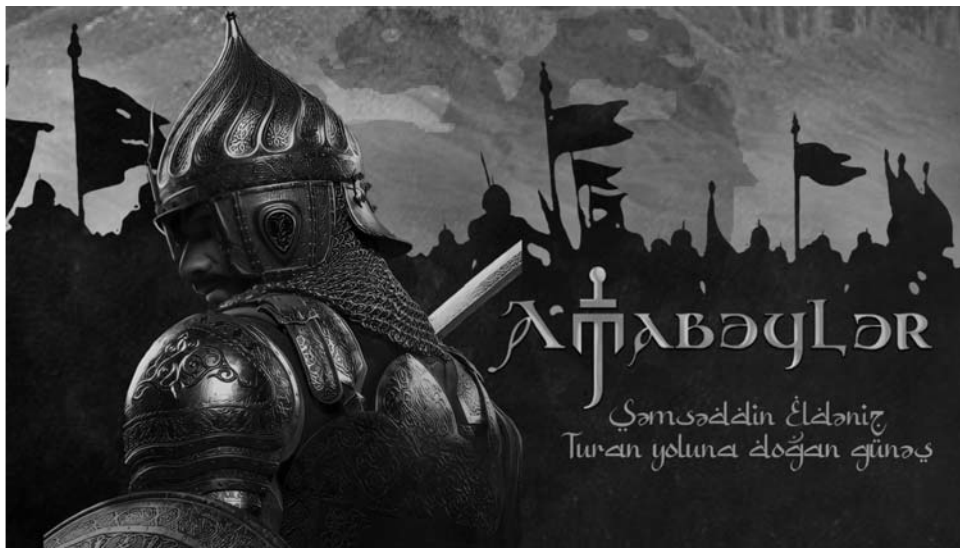
Tariximizin zəif kinosu - kinomuzun zəif tarixi

həm qurucu lider keyfiyyətləri, Eldənizin isə gələcəkdə Şəms-əd Din (dinin günəşi) titulu alması üçün dini və milli dəyərləri qılıncla qorumaq cəsarəti, obrazların tarixi şəxsiyyətlərlə tamamlanması kimi yadda qalır.

Tariximizi evimizə gətirən film

Son zamanlar Azərbaycan efirlərində milli mentalitet, xüsusən ailə dəyərlərimizə böyük zərbə vuran verilişlərin çoxluq təşkil etməsi, sosial şəbəkələrdə insanların necə "insanlıqdan çıxması"ni demək olar ki, hamımız böyük təəssüf hissi ilə müşahidə edirik. Filmi seyr etdikcə adam həqiqətən o illərə, ailə dəyərlərinin möhkəm olduğu zamanla getmək istəyir. Çünki bu film zəman-

mi çəkilib. O da Sovet ideologiyasının diqtəsi ilə Film barədə qısa məlumat kimi qeyd edək ki, adından göründüyü kimi, sözügedən filmə 1136-1225-ci illərdə Azərbaycanı, Şərqi Anadolunu, Şimali İraqı, İrani və Cibəli idarə etmiş tarixi dövlət olan Atabəylər dövlətinin qurucusu Atabəy Şəmsəddin Eldəniz və Azərbaycanın ilk böyük atabəyi Qara Sunqurun həyatından bəhs olunur.

Filmin quruluşçu rejissoru Məcid Güvən, ssenari müəllifləri Sərvər Bayramov, İlqar Mehti, Səxavət Sahil və Ərcan Kayadır. Prodüserlər eyni ilə İlqar Mehti, Sərvər Bayramov və "İkinciYeniFilm"i təmsil edən Furkan Bəslı, quruluşçu rəssam isə Zəfər Malqoçdur.

Filmə dünya şöhrətli döyüşçü Şəmsəddin "Eldəniz" rolunda dünya şöhrətli əlbəyaxa döyüş ustası Zabıt Səmədov, "Qara Sunqur" rolunda İlqar Mehti çəkiliblər. Digər əsas rollarda isə "Xalq artisti" Mehriban Zəki (Möminə Xatun), "Əməkdar artist" Bəhruz Vaqifoğlu (Məhəmməd Cahən Pəhləvan), Jalə Həsənli (Zübeydə Xatun), Günay Əhməd (Laçın), Tural Əhməd (Arslan Şah), İlqar Musayev (Candar Çavlı), Səməmi Fərhad (Vəzir Əl-Xəzni), Samir Qulamov (Gəncər bəy), Salam İsmayılov (Şeyx İmad), Türkcay Cəfəri (Şeyx İmadın köməkçisi), Rəşad Kəşəmənli (Sərkərdə), Hidayət Əliyev (Sultan Məsud) və digər sənətçilər yer alıblar.

Filmə 100-dən çox aktyor epizodları canlandırılıb, ümumilikdə isə heyətdə 500 nəfərdən çox insan çalışıb. Kadrarxası mətni "Xalq artisti" Fəxrəddin Manafov səsləndirib.

Yeni tarixi faktlar

"Azərbaycan Atabəyləri" filmi tariximizə

də yeni faktlar gətirib. Bu, Şəmsəddin Eldənizlə Gəncə hakimi arasında əlaqədir. Süjet ayrı-ayrılıqda inkişaf etdirilsə də, filmə vahid kontekstdə əks olunub. Filmə emosional və məzmunca güclü, təsirli səhnələr, dialoqlar tək-cə peşəkar aktyor oyununun yox, eyni zamanda dəqiq seçilmiş planlar, rəqəmlər, montaj həlli, mənalı pauzalar, rəssam işi və s. sayəsində baş tutur.

Obrazların lakonik dialoqu, effektiv, dolğun portret planları, psixoloji mizanlar filmin mahiyyətini dəqiq xarakterizə edir. Ümumiyyətlə, kişi obrazların qəhrəmana, cəngavərə xas xarizması, duruşu, ikinci plandakı mükəmməl oyunları, çətin psixoloji vəziyyətlərdə sükutla, bədən diliylə təmkinli ifa, gözəllə danışmaq, səsinin, intonasiyasını güc, soyuqqanlı və emosional vurğuları doğru

zamanlaya bilməsi, o cümlədən mükəmməl döyüş səhnələri filmin uğurunu təmin edir.

Məlumdur ki, tarixi filmləri yaddaqalan edən tək-cə məzmunu deyil, həm də cəlbedici döyüş səhnələridir. "Azərbaycan Atabəyləri" filmində istər aktyorların geyimləri, özlərini əsl Orta Əsrlərdə yaşamış igidlər kimi göstərməsi, həyacanlı aksion səhnələri yaratmaq qabiliyyətləri və səs effektləri vacib kriteriyalar göz önünə gəlir.

Bu baxımdan filmə aktyorların kameranın önündə obrazı yaşaması, bu rolları tamaşaçıların yaddaşına o dövrdən gəlmiş həqiqi qəhrəmanlar kimi həkk edir. Xüsusən, Qara Sunqur və Şəmsəddin Eldənizin öne çıxarılan keyfiyyətləri isə tarixdə oynadıqları rolla bənzərlik təşkil edir. Qara Sunqurun dövlətin təməllərini qoyan həm savaşı,

mizin insanını o dövre aparmaqla yanaşı, bu günkü dəyərlərimiz arasında birbaşa bağlı mövcud olmasına inandırır.

Bugünkü ictimai-siyasi realıqlar fonunda kinematoqrafçılarımızın yaratdığı bu cür dəyərli kino əsərləri milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliğində və yetişməkdə olan gənc nəslin təlim-təربiyəsində əhəmiyyəti çox böyükdür. Çünki tarixdə Azərbaycan ilk dəfə Atabəylər dövründə bütövləşib.

Bu mənada filmin ideyası və hədəfi tarixi yaddaşımızın təzələsə də, bu yaddaş üzərində həm də gələcəyimiz qurulacaq. Xüsusi təmkinliklə hadisələrə izahat verilməsi, o dövr barədə əhatəli təsəvvür yaratmaq üçün olduqca vacibdir.

Filmə diqqəti cəlb edən məsələlərdən biri də Zəngəzur yolu ilə karvanların işləməsini əks etdirən epizodlardır ki, onlar tarixi həqiqət olmaqla yanaşı bu günümüze verilən ismarıqlardır.

Son illər dünya kinematoqrafiyasında tarixi mövzularda çoxlu uğurlu filmlər ərşəyə gətirilib. Xüsusən, qardaş Türkiyədə bu janrdakı çəkilən filmlərə tamaşa etdikcə içimdə bir həzin qibtə hissi yaranırdı. Ona görə də, tariximizi özündə əks etdirən, yeni dövrdə yeni ənənələrə söykənən filmlərimizin meydana çıxmasını səbirsizliklə gözləyirdim. Baxmayaraq ki, bunun o qədər də asan məsələ olmadığı bir həqiqətdir. Amma əsas ilk addımı atmaq idi. "Azərbaycan Atabəyləri" filmi izlədikdən sonra əmin oldum ki, nəhayət bu istiqamətdə uğurlu bir addım atmaq bacardıq. Bu baxımdan, "Azərbaycan Atabəyləri" olduqca böyük nailiyyətdir. Ona görə də, başda Azərbaycan Televiziyası olmaqla filmin ərşəyə gəlməsində əməyi keçən hər kəsə təşəkkür edirəm.

İltifat HACIXANOĞLU